

ÖĞRETMENLERİN PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ

TEACHERS' PROBLEM SOLVING SKILLS

Orhan ÇINAR*
Aşkın HATUNOĞLU**
Yavuz HATUNOĞLU***

ÖZET

Bu çalışmada günlük hayatın ve sosyal uyumun çok önemli bir parçası olan problem çözme becerisinin öğretmenlerdeki düzeyi araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2008 yılında Ağrı il merkezinde görev yapan 163 ilköğretim okulu öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen, Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Analizlerde yüzde, frekans, ortalama, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre öğretmenler kendilerini yüksek düzeyde (ortanın biraz üzerinde) problem çözücü olarak algılamaktadırlar.

Anahtar sözcükler: problem çözme becerileri, öğretmen

ABSTRACT

In this study the level of teachers' problem solving skills which is an important part of daily life and social adaptation is investigated. The sample of the study is 163 primary school teachers working in the city center of Ağrı in 2008. The data were collected using Problem Solving Inventory which was initially developed by Heppner and Petersen (1982) and then adapted to Turkish by Şahin, Şahin and Heppner (1993). In order to analyze the data, percentage, frequency, mean, t test and One Way Anova were used.

As a result of the study it is found out that teachers perceived their problem solving skill levels as "high" (a bit higher than medium).

Key-words: problem solving skills, teacher

* Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi, orhanar@yahoo.com

** Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi ahatunoglu@mynet.com

*** Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi yhatunoglu@gmail.com

1. GİRİŞ

Gelişen ve hızlı değişen toplum yapısı içinde yaşamın hemen her alanında problemlerle sürekli karşılaşan insan için problem çözme becerisi oldukça önemlidir. Bu konuda birey ne kadar becerikli olursa, bireyin çevreyi algılaması ve davranışları o kadar dengeli ve sağlıklı olur.

Okul, problemlerin çok yoğun olarak ortaya çıktığı bir ortamdır. Okul sisteminin önemli bir parçası olan öğretmenler, okul dışı ve okul kaynaklı birçok problemle baş etmek durumundadırlar. Okul ortamında öğretmenler, anlık ve uzun vadeli problemlerin çözümünde becerikli olmaları yanında öğrencilerin problem çözme becerisi kazanmalarını da sağlamalıdırlar. Çünkü Bilen (1996) problem çözme becerisinin ilköğretimden itibaren kazanılması gerektiğini belirtmektedir.

Bu çalışmada ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeyleri araştırılmıştır.

2- KURAMSAL ÇERÇEVE

Problem çözme becerisi, bireylerin veya toplumların karşılaştıkları güçlüklerde ortaya çıkar. Birey yaşamının ilk yıllarında genelde yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesiyle ilgili problemler yaşarken, ilerleyen yıllarda bu problem türünün yerini karmaşık duygusal, sosyal problemler alır. Birey bu problemleri çözdüğü oranda hayata daha rahat uyum sağlar ve ruh sağlığını korur (Büyükkaragöz, 1994, s.86).

Heppner ve Krauskoph'a göre kişisel olarak problem çözme; iç ya da dış uyarıcılara uyum sağlamak amacı ile bilişsel ve duyuşsal süreci kullanarak davranışsal tepkilerde bulunmaktır (Heppner ve Krauskoph, 1987, 34).

Problem çözme aşaması, bireyin hedefi ve hedefe ulaşma yollarını algıladığı zaman oluşmaya başlar. Bir anlamda hedefe ulaşmaya çalışırken aradaki güçlüklerin de çözüme ulaştırılması gerekir. Çözüm sürecinde karşılaşılan sorunların ortadan kaldırılması, belirsizliklerin yok edilmesi amaçlanır.

Problem çözümü bilişsel, davranışsal, duyuşsal birçok etkinliğin iç içe olduğu karmaşık bir gelişim sürecidir. Problemlerin tümü aynı zorluk ve karmaşıklıkta olmadığı için çözüm süreci de farklılık gösterir. Dene/yanılma, bilimsel yaklaşım, geçmiş deneyimlerden yararlanma gibi yollar ile çözüme gidilebilir.

Kabadayı, problem çözme aşamasını zihinsel faaliyet becerisi ve eğitim sürecinde bir teknik olmak üzere iki açıdan incelemiştir (Kabadayı, 1992, s.32).

Bilen (1996), problem çözmeyi üst düzey zihinsel etkinliklerin kazanılmasında işe koşulan bir teknik olarak ifade etmektedir. Problem çözme, bilgi ve kavrama düzeyine dayalı bilişsel alan etkinliğidir.

Dorner, problem çözme aşamasında başarısızlığa uğrayan bireylerin gerçekte davranışsal olarak aktif ve girişken olmalarına karşın sürekli olarak bir sorunu çözmeden diğerine atladıkları için çözümsüzlüğe saplanıp kaldıklarını ifade etmiştir (Heppner, 1978, s.366).

Wicklegren'e göre sağlıklı bir problem çözme sürecinin dört aşaması vardır. Bunlar; verilerin tanımlanması, gerekli işlemlerin belirlenmesi, sonuçların oluşturulması ve hedeflerin belirlenmesidir (Gelbal, 1991, s.168).

Kuzgun'a göre (1992) problem çözme aşamasında başarılı olmak için öncelikle problem doğru tanımlanmalıdır. Doğru tanımlama doğru yaklaşımı da beraberinde getirir. Probleme ilgili yeterli bilgiye sahip olmak olası çözüm etkinliğini artırır.

Enc, problem çözümünde etkili olan unsurları şu şekilde ifade eder (Enc, 1982, s.45);

- a) Bireyin gelişimi ve olgunlaşma seviyesi
- b) Bireylerin yetenekleri
- c) Motivasyon
- d) Sosyo-kültürel yapı
- e) Eğitim-öğretim

Birey bilişsel, duyuşsal, sosyal açımlarını kullanarak problemini çözmeye çalışır. Problem çözme yöntemi kısaca, problemi anlama ve tanımlama, varsayımsal çözüm şekli oluşturma, çözüm biçimini tatmin edici kanıtlarla destekleme gibi etkinlikleri içeren düşünme ve uygulama şekli olarak tanımlanabilir (Oğuzkan, 1993, s.75).

Günlük yaşamda birey bazı engellerle karşılaşır ve bunları aşmak için bazı problem çözme yolları dener. Öyle ki, insanların enerjilerinin ve zamanlarının çoğu problem çözme ve karar verme süreçlerine gider. Problem, hazır ve anlık çözüm tepkilerimizin olmadığı herhangi bir durumken, çözüm farklı fikirler ya da olası çözümler arasında seçim yapmak eylemidir. Problem çözme, bir sorunu çözmek için önceki yaşantılar aracılığıyla öğrenilen kuralların basit biçimde uygulanmasının ötesine giderek yeni çözüm yolları bulabilme olarak da tanımlanabilir (Korkut, 2002, s.160).

Lev Vygotsky'e göre problem çözme, günlük yaşam içinde bireyin toplumsal etkileşim sonucu öğrendiği bir tür sosyal yetenektir (Thornton, 1998, s.15).

Problem çözmeye yaratıcı zeka, duygular, irade ve eylem bir bütün oluşturur (Bingham, 1998, s.117). Ama aynı zamanda problem çözme bir beceridir ve bu becerinin gelişimi için en önemli unsur pratik yapılmasıdır (Quentin, 1997, s.10). Etkili olan ve olmayan problem çözme, yaşantılar sonucu öğrenildiği için etkili yolları öğrenmek ve öğretmek olasıdır (Korkut, 2004, s.161).

Sonuç olarak karmaşık bir süreç olan problem çözümü bireylerin yaşamının bütünü için önemli bir beceridir. Bu konuda birey ne kadar becerikli olursa, bireyin çevreyi algılaması ve davranışları o kadar dengeli ve sağlıklı olur.

Problem çözme becerileri konusunda birçok araştırma yapılmıştır.

Albayrak (2002) tarafından yapılan ilköğretim okulu yöneticilerinin bireysel problem çözme becerileri konulu araştırmada ilköğretim yöneticilerinden meslekte yeni olanların (1-1,5 yıl) kişisel kontrol yeteneği yeterliğinin daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum okul yöneticilerinin meslek içinde problem çözme becerilerini geliştiremedikleri veya bu özelliği önemsemedikleri şeklinde açıklanmıştır.

Üstün ve Bozkurt (2003) yaptıkları araştırmada ilköğretim okulu yöneticileri için benzer bulgular elde etmişlerdir. Yöneticilerin problem çözme konulu kurs veya seminerlere katılmalarının problem çözme becerisine ilişkin algılarını geliştirmediği tespit edilmiştir.

Aslan (2001) yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaştığını tespit etmiştir. Problem çözme becerisi artıkça kendine güven duygusu da artmaktadır.

Katkat ve Mızrak (2003) öğretmen adayları ile ilgili olarak yaptıkları araştırmada kızların problem çözme becerileri açısından erkeklerden daha başarılı olduklarını belirtmişlerdir.

Demirtaş ve Dönmez'in (2002) yaptığı araştırmaya göre öğretmenler kendilerini orta düzeyde problem çözücü olarak görmektedirler.

Pehlivan ve Konukman (2004) beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerini problem çözme becerileri açısından karşılaştırmışlardır. Efe ve arkadaşları (2008) futbol hakemlerinin, İnce ve Şen (2006) ise basketbolcuların problem çözme becerileri ile ilgili araştırmalar yapmışlardır.

Hemşire veya hemşire adaylarının problem çözme becerileriyle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların en belirgin ortak bulgusu, hemşire veya hemşire adaylarının kendilerini orta düzeyde problem çözücü olarak algılamalarıdır (Ulupınar, 1997; Sabuncu ve arkadaşları, 2000; Chang ve Gaskill, 1991; Kelleci ve Gölbaşı, 2004)

Eğitim sistemi açısından bakılacak olursa, okul ortamında müdür, öğretmen, veli, öğrenci ve sosyal çevre koordineli ve uyumlu çalışmazsa okulun işlevi etkisiz kalır. Okulun her anlamda sağlıklı, verimli işlemesi problemlerin çözümündeki beceriye bağlıdır. Okuldaki yöneticiden öğretmene kadar ve daha alt birimlere uzanan bir sorun çözme ağı düşünüldüğünde yöneticiden başlayarak bu ağın sağlıklı çalışması son derece önemlidir. Ağın bir noktasında oluşan aksaklık tüm sistemi olumsuz yönde etkiler hatta çökertebilir. Eğitim süreci ve okullar sürekli sorun ürettiğinden problem çözme becerisi bu noktada hayati öneme sahiptir. Öğretmen; anlık ve uzun vadeli problemlerin çözümünde akılcı, pratik ve doğru davranmak, karar vermek durumundadır. Bu özelliğin gelişimi ise onun bilişsel, duyuşsal, sosyo-kültürel, eğitsel yapısıyla iç içedir.

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeylerini belirlemektir.

3. SAYILTILAR

Araştırmaya katılanlar ölçek sorularına doğru cevap vermişlerdir.

4. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma 2008 yılında Ağrı il merkezinde görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır.

5. YÖNTEM

Araştırma betimsel nitelikte bir alan araştırmasıdır.

5.1. Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini, 2008 yılında Ağrı il merkezinde görev yapan ilköğretim okulu öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma verilerini elde etmek için ildeki ilköğretim okullarından on tanesi rassal olarak seçilmiş ve buradaki öğretmenlere ulaşılmıştır. Dağıtılan ölçeklerden eksiksiz doldurulanlar değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın örneklemini 163 kişidir.

5.2. Veri toplama aracı ve verilerin analizi

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak *Problem Çözme Envanteri* kullanılmıştır (Savaşır ve Şahin, 1997, s.79). İlk olarak Heppner ve Petersen (1982, 66-75) tarafından geliştirilen ölçek 1993 yılında Şahin, Şahin ve Heppner (1993, s.379-396) tarafından Türkçeye uyarlanmış, 35 maddeden oluşan ölçek 244 üniversite öğrencisine uygulanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

Ölçek, 1-6 arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Puanlama esnasında 9, 22 ve 29. maddeler puanlama dışı tutulur. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Bu maddelerin yeterli problem çözme becerilerini temsil ettiği varsayılmaktadır. Puan ranjı 32-192'dir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir.

Araştırmaya katılanların problem çözme beceri düzeyleri 3 gruba ayrılmış, ölçekten alınan toplam puan 32-85 arasında ise yüksek, 86-129 arasında ise orta ve 130-192 arasında ise düşük olarak değerlendirilmiştir.

Ölçek; üç faktörden meydana gelmektedir. Bunlara ait maddeler, puan ranjı ve düzey gruplandırması Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo1. Problem Çözme Envanteri faktör bilgileri

Faktör	Maddeler	Puan ranjı	Düzy
<i>Problem çözme yeteneğine güven</i>	5, 10, 11, 12, 19, 23, 24, 27, 33, 34, 35	11-66	11-29 Yüksek 30-48 Orta 49-66 Düşük
<i>Yaklaşma-kaçınma</i>	1, 2, 4, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 30, 31	16-96	16-42 Yüksek 43-69 Orta 70-96 Düşük
<i>Kişisel kontrol</i>	3, 14, 25, 26, 32	5-30	5-13 Yüksek 14-22 Orta 23-30 Düşük

Elde edilen veriler bilgisayar ortamına istatistik paket programı *SPSS for Windows* ile aktarılmış ve bu program aracılığıyla analiz edilmiştir. Analizlerde yüzde, frekans, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

6. BULGULAR

Araştırmaya katılanların %44 (72 kişi)'ü kadın, %56 (91 kişi)' sı erkektir.

Kıdem durumuna bakıldığında, öğretmenlerin %49'u 1-5 yıl arasında görev yapmışlardır. 5-10 yıl arasında görev yapanların oranı %31, 10 yıldan daha fazla meslekte bulunanların oranı ise %20'dir.

Tablo 2'de araştırmaya katılan öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeyleri ile ölçek faktörlerine ait ortalamalar verilmektedir. Öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeyleri 84.26'dır. Bu değer 32-85 aralığında bulunduğundan yüksek olarak tespit edilmiştir. Ancak orta değere de çok yakındır. Buna göre öğretmenlerin problem çözme beceri düzeyleri ortadan biraz yüksektir denilebilir.

Ölçek faktörlerine ait ortalamalara bakıldığında; PÇYG boyutu 24.70, YK boyutu 40.42 olarak elde edilmiş olup bu değerler de ortanın biraz üzerinde, yüksek değerlerdir. KK boyutu 14.69 olarak elde edilmiştir. Bu değer orta düzeyde olmasına rağmen yükseğe yakındır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Kendi Algılarına Göre Problem Çözme Beceri Düzeyleri

	(X) Ortalama	(S) Standart Sapma
Problem Çözme Beceri Düzeyi (PÇBD)	84.26	20.15
<i>Problem çözme yeteneğine güven (PÇYG)</i>	24.70	8.79
<i>Yaklaşma-kaçınma (YK)</i>	40.42	11.09
<i>Kişisel kontrol (KK)</i>	14.69	3.33

Öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeyleri ve ölçeğe ait faktörlerin ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklı olup olmadığını belirlemek üzere t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo-3'te verilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda öğretmenlerin problem çözme beceri düzeylerinde herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. El-

de edilen bu sonuç başka araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir (Demirtaş ve Dönmez, 2002; Pehlivan ve Konukman 2004).

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmenlerin Problem Çözme Beceri Düzeylerine İlişkin t Testi Sonuçları

	N	X	S	SD	t	p
Problem Çözme Beceri Düzeyi						
Kadın	72	82.51	19.20	161	0.99	0.33 > 0.05
Erkek	91	85.65	20.87			
Problem Çözme Yeteneğine Güven						
Kadın	72	24.04	8.46	161	0.86	0.39>0.05
Erkek	91	25.23	9.06			
Yaklaşma-kaçınma						
Kadın	72	39.55	11.08	161	0.88	0.38>0.05
Erkek	91	41.10	11.12			
Kişisel kontrol						
Kadın	72	14.37	2.86	161	1.11	0.27>0.05
Erkek	91	14.96	3.66			

Öğretmenlerin kendi algılarına göre problem çözme beceri düzeyleri ve ölçüğe ait faktörlerin ortalamalarının kıdeme göre farklı olup olmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo-4'te verilmiştir. Kıdeme göre herhangi fark görülmemiştir.

Tablo 4. Kıdeme Göre Öğretmenlerin Problem Çözme Beceri Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	F	p
Problem Çözme Beceri Düzeyi (PÇBD)	0.354	0.702 > 0.05
Problem çözme yeteneğine güven (PÇYG)	0.114	0.893 > 0.05
Yaklaşma-kaçınma (YK)	0.524	0.593 > 0.05
Kişisel kontrol (KK)	0.644	0.526 > 0.05

Tablo 5. Kıdeme Göre Öğretmenlerin Problem Çözme Beceri Düzeyleri

	(X) Ortalama	(S) Standart Sapma
1-5 yıl	83.32	18.03
5-10 yıl	84.09	21.87
10 yıldan fazla	86.88	22.65

Tablo-5’te kıdem durumuna göre öğretmenlerin problem çözme beceri düzeyleri yer almaktadır. Kıdem arttıkça ortalama puanlar az da olsa artmaktadır. Buna göre meslekte yeni olan öğretmenler kendilerini problem çözümede biraz daha becerikli olarak değerlendirmektedirler.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yaşamın hemen her alanında problemlerle sürekli karşılaşan insan için problem çözme becerisi oldukça önemlidir. Bu konuda birey ne kadar becerikli olursa, bireyin çevreyi algılaması ve davranışları o kadar dengeli ve sağlıklı olur.

Eğitim süreci ve okullar sürekli sorun ürettiğinden problem çözme becerisi burada da hayati bir önem taşımaktadır. Sistemdeki diğer bireyler gibi öğretmenler de anlık ve uzun vadeli problemlerin çözümünde akılcı, pratik ve doğru davranmak, karar vermek durumundadırlar.

Bu çalışmada günlük hayatın ve uyumun çok önemli bir parçası olan problem çözme becerisinin öğretmenlerdeki düzeyi araştırılmış, veri toplama aracı olarak Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler kendilerini yüksek düzeyde (ortanın biraz üzerinde) problem çözücü olarak algılamaktadırlar. Bu sonuç, daha önce yapılan araştırmalarda elde edilen bulgulara yakındır. Öğretmenler, hemşire veya hemşire adaylarıyla yapılan araştırmalarda katılımcılar kendilerini orta düzeyde problem çözücü olarak algılamışlardır (Demirtaş ve Dönmez, 2002; Ulupınar, 1997; Sabuncu ve arkadaşları, 2000; Chang ve Gaskill, 1991; Kelleci ve Gölbaşı, 2004).

Cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda öğretmenlerin problem çözme beceri düzeylerinde herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen bu sonuç başka araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir (Demirtaş ve Dönmez, 2002; Pehlivan ve Konukman 2004).

Kıdem değişkenine göre yapılan karşılaştırmada öğretmenlerin problem çözme beceri düzeylerinde herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak ortalamalar incelendiğinde kıdem arttıkça ortalama puanlar az da olsa artmaktadır. Buna göre meslekte yeni olan öğretmenler kendilerini problem çözüme biraz daha becerikli olarak değerlendirmektedirler. Demirtaş ve Dönmez (2002)'in araştırma sonuçlarına göre meslekte yeni olan öğretmenlerin kendilerini daha iyi problem çözücü olarak gördükleri tespit edilmiştir. Bu durum, genç öğretmenlerin bilgi teknolojilerini daha kullanabilmelerinden dolayı değişime daha kolay ayak uydurabildikleri ve bu açıdan sorunları daha kolay çözdüklerini düşündükleri şeklinde açıklanmıştır. Kelleci ve Gölbaşı (2004)'nin araştırmasında da meslekte yeni olan hemşirelerin kendilerini daha iyi problem çözücü olarak algıladıkları sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, deneyimli hemşirelerin rutini takip edip rutine bağlanmalarından dolayı sorunların çözümünde yeni yol deneme, eleştirel düşünme ve daha cesur davranmaktan uzaklaşmış olabilecekleri şeklinde açıklanmıştır.

8. KAYNAKLAR

- Albayrak, G. (2002). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Bireysel Problem Çözme Becerileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, C. (2001). *Öğretmenlerin ve Öğretmen adaylarının Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bilen, M., (1996). *Plandan Uygulamaya Öğretim*, Aydan Veb tesisleri, Ankara.
- Bingham, A. (1998). *Çocuklarda Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi*. MEB Yayınları. İstanbul.
- Büyükkaragöz, S. (1994). *Genel Öğretim Metotları*. Atlas Kitabevi, Konya.
- Chang, A. M., Gaskill, D. (1991). Nurses' perceptions of their problem-solving ağabeylity, *Journal of Advanced Nursing*, 16:7, 813-819.
- Demirtaş, H, Dönmez, B. (2002). Ortaöğretimde Görev Yapan Öğretmenlerin Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9:16, 177-198.
- Efe, M., Öztürk, F., Koparan, Ş., (2008). Bursa İlindeki Faal Futbol Hakemlerinin Problem Çözme ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi, *Spor Bilimleri Dergisi*, 6 (2).
- Enc, M. (1982). *Eğitim Ruh Bilimi*. Aka Kitabevi. İstanbul.

- Gelbal, S. (1991). Problem Çözme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:6. Ankara.
- Heppner, P. P. (1978). A review of the problem solving literature and relationship to the counselling process. *Journal of Counselling Psychology*. Vol:25.
- Heppner, P.P., Petersen, C.H. (1982). The development and implications of a personal problem solving inventory. *Journal of Conselling Psychology*, 29, 66-75.
- Heppner, P.P., Krauskoph, C. J. (1987). The integration of personal problem solving process within counselling. *The Counselling Psychologist*. Volume 15.
- İnce, G., Şen, C., (2006). Adana İli'nde Deplasmanlı Ligde Basketbol Oynayan Sporcuların Problem Çözme Becerilerinin Belirlenmesi, *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1).
- Kabadayı, R. (1992). Problem Çözme Süreci, Gereği ve Eğitimdeki Boyutları. *Öğretmen Dünyası*. Sayı:146. Nüve Matbaası. Ankara.
- Katkat, D. Mızrak, Ö., (2003). Öğretmen Adaylarının Pedagojik Eğitimlerinin Problem Çözme Becerilerine Etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:158:74-82, Ankara.
- Kelleci, M., Gölbaşı, Z., (2004), Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8 (2).
- Korkut, Fidan. (2004). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Kuzgun, Y. (1992). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, ÖSYM Eğitim Yay., Ankara.
- Oğuzkan, A. Ferhan. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Emel Matbaacılık. Ankara.
- Pehlivan, Z., Konukman F., (2004). Beden Eğitimi Öğretmenleri ile Diğer Branş Öğretmenlerinin Problem Çözme Becerisi Açısından Karşılaştırılması, *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 55-60.
- Quentin De La B. Çev: Ş. Doğan. (1997). *Sorun Çözme Teknikleri*. Bireysel Yatırım Dizisi: 9, Rota Yayınları. İstanbul.
- Sabuncu, N., Orak, N., Karabacak, Ü., Alpay, E., (2000). Hemşirelik Süreci Sistemini Öğrenmenin Hemşirelik Öğrencilerinin Kişisel Problem Çözme Becerilerini Algılama Durumlarına Etkisi, *1.Uluslararası 8.Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitabı*, Antalya, s.139-140.
- Savaşır, I., Şahin, N. H. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirmede Sık Kullanılan Ölçekler*, Türk Psikologlar Derneği yayınları, No: 9, Ankara

-
- Şahin, N, Şahin, N. H., and Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the problem solving inventory in a group of Turkish university students. *Cognitive Therapy and Research*, 17 (4), 379-396.
- Thornton, S. Çev: K. Özlem. (1998). *Çocuklar Sorun Çözüyor*. Gendaş Yay., İstanbul.
- Uluþmar, S. (1997), *Hemþirelik Eđitiminin Öğrencilerin Sorun Çözme Becerilerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemþirelik Anabilim Dalı.
- Üstün, A., Bozkurt, E., (2003). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Kendilerini Algılayışlarına Göre Problem Çözme Becerilerini Etkileyen Bazı Mesleki Faktörler, *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 13-20.

* * * *